

1. *Аполлодор*. Мифологическая библиотека. – Л.: Наука, 1972. – 216 с. 2. *Аристофан*. Жаби // Аристофан. Комедії / Пер. із старогрецької. – К.: Дніпро, 1980. – С. 375-459. 3. *Вергілій*. Георгіки // Вергілій. Собрание сочинений – СПб: Биографический институт «Студия Биографика», 1994. – С. 61-118. 4. *Гигин*. Мифы / Пер. с лат. Д.Торшилова. – СПб: Алетейя, 1997. – 370 с. 5. *Евріпід*. Гіпполіт // Евріпід. Трагедії / Пер. з давньогрецької. – К.: Основи, 1993. – С. 107-152. 6. *Дабо-Николаев Б.* Легке дихання смерті у п'єсі Оксани Танюк «Авва і Смерть». – Курбасівські читання: Екзистенційний локус у новітній українській драматургії. – К., 2008. – Т.3. – Ч. 2. – С. 40-67. 7. *Зелінський Ф.Ф.* Древнегреческая религия. – К.: СИНТО, 1993. – 128 с. 8. *Иванов Вячеслав*. Дионис и прадионисийство. – СПб.: Алетейя, 2000. – 343с. 9. *Кокто Жан*. Орфей / Пер. з фр. Л. Гнатенко // Французька п'єса ХХ століття: Театральний авангард: Збірник. – К.: Основи, 1993. – С. 115-142. 10. *Ладынин И.А. и др.* История древнего мира: Восток, Греция, Рим. – М.: Филол. о-во «Слово»; Изд-во Эксмо, 2004. – 576 с. 11. *Лосев А.Ф.* Мифология греков и римлян. – М.: Мысль, 1996. – 975 с. 12. *Николаев Б.І.* Реалізація жанрової первини «передчасно обірвана доля» у романній формі // Сучасні літературознавчі студії. – К.: КНЛУ, 2008. – Випуск 5. – С. 160-166. 13. *Николаев Б.І.* Топіка як шлях до порівняльного вивчення літератур: (вступ до теми) // Літературознавчі студії. – КНУ ім. Т. Шевченка. 2009. – Вип. 24. – С. 328-332. 14. *Николаев Б.І.* Специфіка розкриття образів персонажів та художнього простору в «Шинелі» М.Гоголя // Літературознавчі студії. – КНУ ім. Т. Шевченка, 2009. – Вип. 25. – С.208-213. 15. *Овідій Публій Назон*. Метаморфози / Пер. з лат. А.Содомори. – Харків: Фоліо, 2008. – 381 с. 16. *Платон*. Апологія Сократа // Платон. Діалоги / Пер. з давньогрецької. – К.: Основи, 1995. – С. 20-41. 17. *Релігієзнавчий словник* / За ред. А.Колодного і Б.Лобовика. – К.: Четверта хвиля, 1996. – 392 с. 18. *Ружмон Дені де*. Любов і західна культура / Пер. з франц. Ярина Тарасюк. – Львів: Літопис, 2000. – 304с. 19. *Словник античної міфології* / Уклад. І.Я. Козовик, О.Д. Пономарів // Відп. ред. А.О.Білецький. – К.: Наук. думка, 1989. – 240 с. 20. *Фрейденберг О.М.* Миф и литература древности. – М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1998. – 800 с. 21. *Шюре Эдуард*. Великі посвященніе: Очеркъ эзотеризма релігій: Второе исправленное издание / Пер. с франц. Е.Писаревой [Репринтное воспроизведение издания 1914 г. – М.: Книга Принтшоп, 1990]. – 419 с. 22. *Calle-Gruber Mireille*. Histoire de la littérature française du XX siècle ou les repentirs de la littérature. – P.: Honoré Champion éditeur, 2001. – 230 p. 23. *Greimas A.-J.* Sémantique structurale. – P., 1966. – 262 p.

Олійник С.М., ст. викл.,

Гуманітарний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка

РЕЦЕНЗІЇ НАУКОВИХ ІДЕЙ МИКОЛИ РУДЕНКА У ТВОРАХ ОЛЕСЯ БЕРДНИКА

У статті розглянуте питання взаємодії наукових поглядів письменників і мислителів другої половини ХХ століття Миколи Руденка і Олесь Бердника. Зокрема йдеться

про художнє втілення у творах Бердника ідей Руденка про Сонце як джерело життя, будову Всесвіту та актуальні проблеми розвитку суспільства.

Ключові слова: раціональна фантастика, утопія, додаткова вартість, космос, енергія.

В статтє рассматривается вопрос взаимодействия научных взглядов писателей и мыслителей второй половины XX века Николая Руденко и Олеса Бердника. В частности речь идет о художественном воплощении в произведениях Бердника идей Руденко о Солнце как источнике жизни, устройстве Вселенной и актуальных проблем развития общества.

Ключевые слова: рациональная фантастика, утопия, добавочная стоимость, космос, энергия.

The paper deals with overlapping of academic interests of writers and philosophers of the second half of the twentieth century Mykola Rudenko and Oles' Berdnyk. The main purpose of the paper is to analyse the artistic realization of ideas of M. Rudenko in O. Berdnyk's works such as the Sun as the source of life, the universe structure and urgent problems of society.

Key words: rational science fiction, utopia, additional value, space, energy.

У статті Тетяни Олійник «Микола Руденко знав, як врятувати людство», що з'явилася у газеті «Персонал Плюс» від № 15(155) 17-23 квітня 2008 р. зроблено спостереження про те, що Миколу Руденка пам'ятають «найперше як правозахисника, політичного в'язня, письменника й поета, проте мало хто знає ціну Миколі Руденкові як всепланетарному вченому» [Олійник 2008]. А його наукові ідеї займають таке ж помітне місце, як і погляди С. Подолинського, В. Вернадського та інших видатних учених-українців. Коло наукових зацікавлень Руденка було неймовірно широким: він приділяв пильну увагу фізиці (наприклад, доктор фізико-математичних наук Михайло Курик зазначав, що у його праці «Сила Моносу» представлена формула, за якою – фундаментальні константи Всесвіту), економіці (відомі його економічні монологи у яких він ставить під сумнів теорію Карла Маркса), займався філософськими побудовами (концепції Руденка про світобудову та людську цивілізацію), цікавився астрономією тощо. У даній статті увагу зосереджено на кількох ідеях видатного мислителя Миколи Руденка, які найповніше втілилися у фантастичних побудовах українського письменника-фантаста Олеса Бердника, зокрема, на міркуваннях про джерело життя на Землі, устрій Всесвіту, актуальні проблеми світового розвитку (йдеться про глобальне потепління, спустошення надр планети тощо).

Окрім того відомо, що Олесь Бердник разом із Миколою Руденком організували Українську Гельсінську Групу, а після арешту Руденка саме Бердник якийсь час очолював її. Ще раніше, після обшуку в квартирі Руденків 1972 р., де того часу мешкав Олесь Бердник, його твори Бердника перестали публікуватися, а рекламу на його виступи припинили. Відтак зрозуміло, що низка ідей Руденка була відома Бердникові і отримала художнє втілення у його творах.

Однією з найпомітніших і найвідоміших у науковому доробку Миколи Руденка є його оригінальна теорія додаткової вартості, яку він висунув у 70-х роках у філософських працях «Економічні монологи» та «Енергія прогресу» й романі «Формула Сонця». Мислитель

послідовно спростував теорію К. Маркса про додаткову вартість, доводячи, що її єдиним джерелом є енергія Сонця. У цьому сенсі Руденко називав додаткову вартість енергією прогресу, що є “творчим процесом сонця” [Руденко 2008, 88]. Власне завдяки цій гіпотезі М. Руденка зараховують до української наукової школи фізичної економії – напрямку розвитку національної та світової наукової думки, що охоплює відкриття природних законів в економічному бутті та адекватне відображення господарської реальності в системі знань [Руденко 2008, 689].

У другій половині ХХ століття спостерігається відродження руссоїстських тенденцій в літературі. Недосконалість штучного середовища мешкання людини спонукає бачити не лише технічну, а й естетичну її недолугість («Плавучий острів» Ж. Верна, «Зоряні щоденники» С. Лема). Вичерпуються надра, отруюються атмосфера й водойми, підвищується радіація. «Замість живої природи, в якій перебувала людина минулого, сучасний світ створив природу штучну, в якій жива речовина не бере безпосередньої участі», – зазначає Руденко [Руденко 2008, 70]. І застерігає: «...енергія вугілля і нафти виснажується. Виснажується також земля...І якщо ми не усвідомимо, що додаткова енергія прибуває з Космосу, то, звичайно, зобов'язані дійти висновку про неминучу загибель людської цивілізації» [Руденко 2008, 75]. Як реакція на ці тривожні симптоми виникає у раціональній фантастиці руссоїстська утопія, яка спирається ще й на соціально-політичні проблеми (наближаючись у цей спосіб до традиційної утопії, соціалістичної). Утопія «Діти Безмежжя» Олеса Бердника малює людські общини, які живуть серед природи і займаються суспільно корисною працею та творчістю. Однак, це лише на початковій стадії майбутнього розвитку людства. Письменник, безперечно, розумів, що розвиток людства йде у абсолютно протилежному напрямі, зв'язки між різними частинами Земної кулі дедалі більше розширюються. Тому у межах руссоїстської утопії знову виникає ідея планетарної спільноти, причому позбавленої жодної уніфікації. Життя розвивається за власними законами, яких безліч. Так виникає ідея Бердника про розселення людей у космосі (штучні міста на орбіті, штучні галактики тощо) [Бердник 2004, 401]. Природа у творі не первозданна, а перетворена за законами любові. Людина опанувавши природу, насправді служить їй, несучи життя далі у Безмежжя, витворює нові планети, галактики, Всесвіти.

У цьому сенсі цікавий перегук думок Бердника та Руденка щодо природи життя взагалі. Обидва були переконані, що життя на Землі не належить планеті – воно є явищем космічним. «Життя не можна вважати земним, як не можна вважати кам'яною піну морського прибою, яка розбивається об берегові скелі. – зауважує М. Руденко. – Прибій хапає окремі камінчики, перекочує їх у собі, але ж ми усвідомлюємо, що це не дає нам права вважати його складовою частиною суші – він цілковито належить океанові» [Руденко 2008, 55]. О. Бердник у романі «Діти Безмежжя» також розгортає концепцію «комічності» життя. Письменник переконаний, що особисте безсмертя – небезпечна і безглузда примха, оскільки життя у Всесвіті прямує до єдності. Із синтезованої форми у Всесвіті витворюється нова форма життя – і так безкінечно: «Охопивши в Безмежжі повністю певний матеріальний ступінь, синтезувавши його, Всесвіт стає своєрідним зерном, яйцем, яке, засвоївши досвід попередньої Еволюції, розгортає нову Еволюційну спіраль» [Бердник 2004, 454].

М. Руденко вважав, що основною фігурою в суспільстві має бути селянин – той, хто найближче до енергії Сонця. Учений порушує проблему зменшення землеробів, що від-

бувається внаслідок зростання ролі машин у обробітці землі. Руденко викриває замкнене коло: машини споживають бензин, тобто невідновні ресурси, а бурхливий розвиток промисловості виснажує природну родючість землі. Як зазначає вчений, «енергія гумусного шару переливається в енергію промислових підприємств» [Руденко 2008, 142]. Схожу думку віднаходимо на сторінках роману О. Бердника «Вогнесміх»: Христина Гук зауважує, що «передати своє завдання машинам – це самоусунутись від розвитку»; натомість героїня пропонує перероджуватися разом із природою [Бердник 2006, 141]. Загалом образ-символ землі посідає важливе місце в «Вогнесміху». Земля у творі виступає в образах матері, діви, домівки, коліски. Цікавим є порівняння з попелюшкою – «насправді принцесою, прикритою золою». Без розуміння не пізнаваної до кінця краси землі, без шани до її життєдайної сили неможливий прорив до вершин Космосу. Таку думку вкладає О. Бердник в уста старого Василя Гука, який вдосвіта «слухав» землю, його сина-хлібороба Івана, дочки Христини, Сави та багатьох своїх персонажів.

Давні українці сприймали землю як берегиню вічнозеленого Древа життя, як дружину неба. Від цього шлюбу (земля – жіноче, материнське, а небо – чоловіче начало) зародилося життя і людина. Культ землі був у наших пращурів одним з основних, адже віддавна вони були землеробами. Українці поважали землю як праведну, святую, вічну, як первинну. Не можна було бити по землі кием без потреби, бо це гріх і їй болять. Цей міфологічний мотив втілюється у розгорнуту філософську концепцію походження людини у «Вогнесміхові». Іван Гук виголошує віщі слова, прості як сама земля: «Горе в тому, що людина розриває пуповину з тим лоном, котре одне лише й може дати нам смисл і силу для дії. Хто зневажив свою планетарну матір, що він може створити в інших сферах буття?» [Бердник 2006, 177].

Цікаво, що Руденко називає людину «всього лише трансформатором космічної енергії», а рослину вважає родоначальником життя на Землі. Мислитель зауважує, що рослина навіть своїми обрисами повторює стихійні рухи природи і безпосередньо ліпиться Сонцем. О. Бердник також зводить рослину у романі «Вогнесміх» на вершинний щабель розвитку як фототропний організм, що не потребує для життя нічого, окрім сонячних променів.

Один із центральних персонажів роману «Вогнесміх», Радісний, схожий на рослину (Бердник називає свого героя Фітогомо, Заквітчанім, Людиною-вінком). Радісний не потребує їжі у традиційному розумінні: йому вистачає сонячної енергії, що, засвоєна без посередників у вигляді плодів та м'яса, дає йому змогу мандрувати крізь час і простір, спілкуватися на відстані, левітувати тощо [Бердник 2006, 331].

Руденко і Бердник дотримувалися схожих поглядів щодо природи Сонця. Руденко зазначав: «...енергія випромінювання виробляється лише там, де ми її бачимо, – тобто у верхніх шарах сонячної атмосфери. Глибше, під товщами атмосфери, Сонце може бути таке ж холодне, як і наша Земля» [Руденко 2008, 627-628]. У романі «Діти Безмежжя» Бердник припускає, що за палючою стіною Сонце має значно нижчу температуру і придатне для існування. Герої роману Ріона і Буревій відсилають своїх психодвійників до Сонця і одразу наштовхуються на «бар'єри розпеченої матерії», а проникнувши глибше опиняються у Полум'яному світі, де мешкають дивовижні блакитні гіганти: «І ось вогняний вихор обірвався. Залишився позаду. Перед ними виник неосяжний простір» [Бердник 2004, 530].

Концепція М. Руденка про будову Всесвіту пов'язана із поняттям Світової Монади, що міститься у центрі Всесвіту. «У Світової Монаді відсутні галактики й навіть атоми – там панує Світло, в якому немає жодної темряви», – переконує учений [Руденко 2008, 620-621]. Навколо Світової Монади згруповані безліч Галактичних Монад, таким чином архітектура Всесвіту багаторівнева. Очевидно, що з цією концепцією був знайомий і О. Бердник, який, однак, переосмислив її у власний спосіб і проілюстрував у своїх романах «Зоряний корсар» та «Діти Безмежжя».

Нині наука зіткнулася з безліччю фактів, окремий розгляд яких створює враження випадкових збігів, які не мають пояснення і межують з чудом. Наприклад, до майже неймовірних процесів у Всесвіті належить утворення атома вуглецю у результаті нуклеосинтезу шляхом потрійного злиття злиття α -частинок, що потребує фактично чудесного збігу необхідних і існуючих значень фізичних сталих з величезною точністю [Опанасюк 2005, 41]. Сукупність значної кількості таких випадковостей отримала у вчених-фізиків назву «тонкого налагоджування Всесвіту», і наштотувала на думку, що у разі, коли виключити гіпотезу існування Бога, то необхідно припустити існування великої кількості всесвітів. Ці всесвіти мають простішу структуру, ніж наш, «у якому відповідний набір фундаментальних сталих забезпечує його безпрецедентно складну архітектуру». [Опанасюк 2005, 41]. Ймовірно, від такої гіпотези відштовхувався О. Бердник при написанні своїх творів, про що свідчать детальні наукові відступи з цього приводу, наприклад на початку роману «Діти Безмежжя». Письменник пішов у художній розробці припущення про багатомірність далі за науковців: він припустив, що світи нашаровуються один на інший за принципом еволюційної спіралі, тобто існують як простіші, нижчі за наш світи, так і набагато складніші. Ці припущення відображено у романі «Діти Безмежжя» у розповіді космічної мандрівниці Білої Зірочки: «...Блакитну Зірку не видно з вашої системи, але вона доступна для вас у майбутньому, коли ви пройдете нові спіралі розвитку. Так само вашої зірки не можуть бачити нижчі від вас еволюції, яких теж безмежна кількість» [Бердник 2004, 625]. Інша гіпотеза про створення Всесвіту – гіпотеза про галактичних інженерів – віднаходиться у романі О. Бердника «Зоряний Корсар». Для цього тіло необхідно стиснути до його гравітаційного радіуса (горизонту подій). Під горизонтом подій утворюється фізичний вакуум, який у результаті розширення приведе до виникнення нового всесвіту. Як показали розрахунки, тіло слід стиснути до надзвичайної густини, що на даному етапі розвитку земної техніки неможливо. Але такий експеримент може бути досяжним для нацивілізації, що можуть існувати у світі.

Можна припустити, що О. Бердник вдається до наукових поглядів М. Руденка, щоб поглибити зміст творів, розширити їх проблематику. Так, у творах прозаїка (романи «Діти Безмежжя», «Зоряний Корсар») наявні зв'язки з концепцією М. Руденка про архітектуру Всесвіту, припущенням про температуру Сонця і розумінням ролі світила для Землі. Так само, як і Руденко, Бердник надає вагомому значення у власних творах глобальним проблемам, пов'язаним насамперед із бурхливим розвитком суспільства. При цьому у творах Бердника помітний потужніший струмінь віри в людський Розум, а відтак збільшується, порівняно з текстами М. Руденка, значення людини у поступі цивілізації та посилюється її роль у світобудові. Постійна апеляція до мотивів і образів світової духовної культури дає змогу письменнику говорити про людину і суспільство в широкому історичному і філософському сенсі.

1. *Бердник Олесь*. Вогнесміх. – К.: Тріада-А, 2006. – 550 с.; 2. *Бердник О.* Діти Безмежжя: [романи і повісті] / Олесь Бердник. – К.: Тріада-А: «Афон» ВД, 2004. – 680 с.; 3. *Бердник О.* Зоряний Корсар: [роман] / Олесь Бердник; [передмов. Г. Прашкевича]. – К.: Тріада-А: «Афон» ВД, 2004. – 572 с.; 4. *Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР* / Є. Захаров, Б. Захаров (уклад.). Харківська правозахисна група. – Харків, 2006. – Т. 1. – 504 с.; 5. *Опанасюк А. С.* Сучасна фізична картина світу. Мікро-, макро- та мегасвіти. – Суми: В-во Сумського Державного університету, 2005. – 119 с.; 6. *Олійник Т.* Микола Руденко знав, як врятувати людство // *Персонал Плюс*. – № 15(155). – 17-23 квітня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrgazeta.plus.org.ua/print.php?id=2325>; 7. *Руденко М.Д.* Енергія прогресу. Гносис і сучасність. Метафізична поема. Публіцистика. Поема. – К.: Журналіст України. – 2008. – 716 с.

Пен Чен, асп.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

РЕАЛІСТИЧНЕ ОПОВІДАННЯ І.ФРАНКА «ЛЕСИШИНА ЧЕЛЯДЬ». ОСОБЛИВОСТІ Й ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ КИТАЙСЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглядаються принципи інтерпретації лексичного складу та стилістичного виміру раннього оповідання «Лесишина челядь» І.Франка в перекладі китайською мовою.

Ключові слова: *реалізм, фразеологізм, діалектизм, лексичний аналог.*

В статтє рассматриваются принципы интерпретации лексического и стилистического измерения в раннем рассказе «Лесишина челядь» И. Франка в переводе на китайский язык.

Ключевые слова: *реализм, фразеологизм, диалектизм, лексический аналог.*

The paper deals with the analysis of lexical means and stylistic devices in I.Franko's early short story "Lesishina chel'ad'" ("Lesikha's household") translated into Chinese.

Key words: *realism, fixed phrase, dialect word, lexical equivalent.*

Як зазначено у примітках до повного видання творів І. Франка у 50-ти томах, зокрема 14 тому, в якому і надруковано оповідання “Лесишина челядь” – твір вперше з’явився друком в альманасі “Дністрянка на 1877 рік” (вийшов восени 1876р.), с. 57-64, під псевдонімом *Джеджалик*. 1890 р. Календар “Дністрянка” (1876) був першим виданням “Академического кружка”, і саме в цьому календарі вперше було надруковано оповідання Івана Франка “Лесишина челядь”.

Згодом оповідання ввійшло до збірки “В поті чола. Образки з життя робучого люду” (Львів, 1890, с. 1-11), з якої потім передруковувалось окремим виданням (Львів, 1901),